

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0825U000307

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 17-01-2025

Статус: Запланована

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Степанов Володимир Ігорович

2. Volodymyr Stepanov

Кваліфікація: д.філософ, 054

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 054

Назва наукової спеціальності: Соціологія

Галузь / галузі знань: соціальні та поведінкові науки

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Соціологія

Дата захисту: 28-03-2024

Спеціальність за освітою: 054 Соціологія

Місце роботи здобувача:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): PhD 4748

Повне найменування юридичної особи: Національний університет "Кієво-Могилянська академія"

Код за ЄДРПОУ: 16459396

Місцезнаходження: вул. Г. Сковороди, буд. 2, Київ, 04070, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Національний університет "Кієво-Могилянська академія"

Код за ЄДРПОУ: 16459396

Місцезнаходження: вул. Г. Сковороди, буд. 2, Київ, 04070, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 04, 04.15.41, 04.51.61, 04.51.65

Тема дисертації:

1. Розробка і застосування комплексного підходу до збору та аналізу даних на основі фотографії для вивчення маргіналізованих груп (на прикладі аналізу траєкторій лікування ВІЛ серед людей, які вживають ін'єкційні наркотики)
2. Developing and Applying a Comprehensive Photography-Based Approach to Study Marginalized Social Groups (on the example of analysis of HIV treatment trajectories among people who inject drugs)

Реферат:

1. Степанов В. І. Розробка і застосування комплексного підходу до збору та аналізу даних на основі фотографії для вивчення маргіналізованих груп (на прикладі аналізу траєкторій лікування ВІЛ серед людей, які вживають ін'єкційні наркотики). -Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 054 «Соціологія» – Національний університет «Кієво-Могилянська академія», Київ, 2023. Ця дисертаційна робота задумувалася як відповідь на методологічну обмеженість дослідницьких дизайнів, репертуарів якісних методів, а відтак – даних, які отримують з їхньою допомогою, для вивчення маргіналізованих груп суспільства. Проблеми, що виникають у процесі проведення досліджень із представниками маргіналізованих груп і під час аналізу даних, отриманих за допомогою якісних методів, описано в межах різноманітних

наукових дискусій, що включають праці в галузі інституційної етнографії (Erickson & Shultz, 1982; Hammersley & Atkinson, 2007), аналізу розмов і етнометодології (Potter & Hepburn, 2005), фрейм-аналізу Гофмана (Goffman, 1981; Potter & Hepburn, 2012), дискурсивної психології (Quinn & Mathews, 2016; Van Den Berg, Wetherell, & Houtkoop-Steenstra, 2004), критичної медичної антропології (Carroll, 2013; Kleinman, 1988; Laws, 2016) і психоаналітичної теорії захисту (Cramer, 1987; Maruna & Copes, 2005; Shiner & Winstock, 2015). Однак у процесі написання роботи стало зрозуміло, що за методологічною обмеженістю ховаються теоретичні проблеми, пов'язані зі складністю та багатозначністю самого поняття «маргіналізована група» (Becker, 1973; Benjamin, 2006; Êtkind, 2011; Lévinas, 1997; Schutz, 1960), застосовністю наявного арсеналу методів для їх вивчення (Blumer, 1979; Flick, 2009; Hill Collins, 1999; Irving, 2007; Plummer, 2001; Thomas, Znaniecki, & Zaretsky, 1996), а також з етичними аспектами взаємодії між дослідниками та досліджуваними, які є представниками маргіналізованих груп (Benjamin, 1991; Butler, 2004; Charmaz, 2017; Kleinman, Das, & Lock, 1997). Незважаючи на численні дослідження повсякденного життя маргіналізованих соціальних груп, теоретичне обґрунтування таких досліджень і методологічний арсенал, що використовується для їх реалізації, часто не становлять взаємопов'язаного, комплексного підходу. У результаті такі дослідження часто є досить «нав'язливими» (Kellehear, 1993; Potter & Hepburn, 2012; Webb, Campbell, Schwartz, & Sechrest, 1966), отже – недостатньо «екологічними», стосунки між дослідником та учасниками дослідження недостатньо відрефлексованими (Charmaz, 2017; Charmaz & Belgrave, 2019a; Hammersley & Atkinson, 2007), а результати можуть бути доволі поверховими та фрагментарними, наприклад такими, що не враховують просторового втілення соціальних явищ (de Certeau & Rendall, 1984; Debord, Jorn, & Ivain, 1996; D. Harvey, 2013; Lefebvre, 1996; G. Simmel, 2009), якому в рамках цієї роботи приділено окрему увагу. Використання фотографії в дослідженнях маргіналізованих груп є поширеним (Jamie Suki Chang, 2017; Harper, 2016; Konecki, 2011; Schonberg & Bourgois, 2002), однак етичні проблеми, які вона породжує, та емпіричні можливості, які вона надає дослідникам і учасникам дослідження, описано недостатньо (Clifford & Marcus, 1986; Rosler, 2004; Singer & Page, 2014; L. Stone, 2015; Tester, 2001; Vitellone, 2017). Отже, якщо йдеться про розробку справді «комплексного» підходу до вивчення маргіналізованих груп, увагу слід приділяти не лише методологічному аспекту питання, а й розробці підходу в ширшому розумінні, тобто теоретичному обґрунтуванню використання тих чи тих інструментів, а також обґрунтуванню етичної позиції, з якої дослідник входить у поле маргіналізованих груп і встановлює правила взаємодії з ним (Stepanov & Dmitrieva, 2023). З огляду на багатоманіття процесів індивідуальної, соціальної, культурної та просторової маргіналізації, а також механізмів їх (спів)конструювання та відтворення ми дійшли висновку про важливість переконфігурації, перезбирання, оновлення налаштувань інструментів продукування та відтворення знання про маргіналізовані групи. Ці інструменти мають бути налаштовані таким чином, щоб не сприяти подальшому відтворенню маргіналізації. Ключові слова: якісна методологія; маргіналізовані групи; етика проведення досліджень; виробництво / відтворення маргіналізованих груп; візуальна обґрунтована теорія; фотографія в якісних дослідженнях; люди, які вживають наркотики; ВІЛ; кримінальна субкультура.

2. Stepanov V.I. Developing and Applying a Comprehensive Photography-Based Approach to Study Marginalized Social Groups (on the example of analysis of HIV treatment trajectories among people who inject drugs). – Manuscript. Dissertation for obtaining a degree of Doctor of Philosophy in the field of study 05 «Social and behavioral sciences» in speciality 054 «Sociology» – National University of Kyiv–Mohyla Academy, Ukraine, Kyiv, 2023. This dissertation was intended as a response to the methodological limitations of research designs, existing repertoires of qualitative methods, and then the data generated by these methods for studying marginalized groups of society. The problems encountered in conducting research with members of marginalized groups and in analyzing data from qualitative methods have been described in a variety of scholarly discussions that include work in institutional ethnography етнографії (Erickson & Shultz, 1982; Hammersley & Atkinson, 2007), conversation analysis and ethnomethodology (Potter & Hepburn, 2005), Goffman's frame analysis (Goffman, 1981; Potter & Hepburn, 2012), discursive psychology (Quinn & Mathews, 2016; Van Den Berg et al., 2004), critical medical anthropology (Carroll, 2013; Kleinman, 1988; Laws, 2016), and psychoanalytic defense (Cramer, 1987; Maruna & Copes, 2005; Shiner & Winstock, 2015). In the process of writing, however, it became clear that methodological

limitations mask theoretical problems related to the complexity and multiple meanings of the concept of the marginalized group (Becker, 1973; Benjamin, 2006; Ètkind, 2011; Lévinas, 1997; Schutz, 1960), the applicability of the existing arsenal of methods for studying them (Blumer, 1979; Flick, 2009; Hill Collins, 1999; Irving, 2007; Plummer, 2001; Thomas et al., 1996), as well as the ethical aspects of interaction between researchers and research subjects in the case of marginalized groups (Benjamin, 1991; Butler, 2004; Charmaz, 2017; Kleinman et al., 1997). Despite numerous studies of the everyday lives of marginalized social groups, the theoretical underpinnings of such research and the methodological arsenal used to implement it often do not represent an interconnected, comprehensive approach. As a result, such research is often quite "obtrusive" (Kellehear, 1993; Potter & Hepburn, 2012; Webb et al., 1966) and therefore insufficiently "ecological," the relationship between researcher and research participants is insufficiently reflected (Charmaz, 2017; Charmaz & Belgrave, 2019a; Hammersley & Atkinson, 2007), and results can be rather superficial and fragmented, for example not considering the spatial embodiment of social phenomena (de Certeau & Rendall, 1984; Debord et al., 1996; D. Harvey, 2013; Lefebvre, 1996; G. Simmel, 2009), which is a separate focus for this work. The use of photography in research on marginalized groups is common (Jamie Suki Chang, 2017; Harper, 2016; Konecki, 2011; Schonberg & Bourgois, 2002), but the ethical challenges and empirical opportunities it presents for researchers and research participants are under-described (Clifford & Marcus, 1986; Rosler, 2004; Singer & Page, 2014; L. Stone, 2015; Tester, 2001; Vitellone, 2017). Consequently, if it is to develop a truly "comprehensive" approach for studying marginalized groups, attention should be paid not only to the methodological side of the issue, but also to developing an approach in a broader sense, that is, to theoretically justify the use of certain tools as well as to justify the ethical position from which the researcher enters the field of marginalized groups and sets the rules for interaction with (Stepanov & Dmitrieva, 2023). Considering the diversity of processes of individual, social, cultural and spatial marginalization, as well as the mechanisms of their (co)construction and reproduction, we concluded about the importance of reconfiguration, reassembling, and updating the settings of instruments of production and reproduction of knowledge about marginalized groups. These tools should be configured in such a way that they do not contribute to further reproduction of marginalization. Key words: qualitative methodology; marginalized groups; research ethics; marginalized group production/reproduction; visual grounded theory; photography in qualitative research; people who use drugs; HIV; criminal subculture.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

- Stepanov, V., & Dmitrieva, A. (2023). Pyatak Drifters. The Making of Social and Cultural Places in Ukrainian Cities. M. Germes, S. Höhne, & L. Klaus (Eds.), *Narcotic Cities: Counter Cartographies of Drugs and Space*. JOVIS Verlag GmbH. (pp. 274-285)
- Dmitrieva, A., Stepanov, V., & Mazhnaya, A. Managing Opioid Agonist Therapy in the Post-Soviet Limbo. *Contemporary Drug Problems*, 49(2), 148169. (Scopus)
- Dmitrieva, A., Stepanov, V., Svyrydova, K., Lukash, I. G., Doltu, S., Golichenko, M., Kalivoshko, V., Khanyukov, E., Kosmukhamedova, Z., Torkunov, O., & Zagrebelnyi, O. (2021). More evidence or stronger political will: exploring the feasibility of needle and syringe programs in Ukrainian prisons. *Harm Reduction Journal*, 18(1). (Scopus)

- Dmitrieva, A., Stepanov, V., Lukash, I. G., & Martynyuk, A. (2019). Performance indicator as the main and the only goal: A “dark side” of the intervention aims to accelerate HIV treatment entry among people who inject drugs in Kyiv, Ukraine. Harm Reduction Journal, 16(1) (Scopus)

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПІВ:

Впровадження результатів дисертації: Впровадження не планується

Зв'язок з науковими темами:

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Паніотто Володимир Ілліч

2. Volodymyr Paniotto

Кваліфікація: д. філ. н., професор, 09.00.09

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-1721-9100

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Національний університет "Кієво-Могилянська академія"

Код за ЄДРПОУ: 16459396

Місцезнаходження: вул. Г. Сковороди, буд. 2, Київ, 04070, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Отрищенко Наталія Володимирівна

2. Natalia Otrishchenko

Кваліфікація: к. соц. н., доцент, 22.00.02

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-3942-0005

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Український католицький університет

Код за ЄДРПОУ: 26205857

Місцезнаходження: вул. Свенціцького, 17, Львів, 79011, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Лепський Максим Анатолійович

2. Maksym Lepskyi

Кваліфікація: д. філ. н., професор, 09.00.03

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-5604-641X

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Запорізький національний університет

Код за ЄДРПОУ: 02125243

Місцезнаходження: вул. Університетська, буд. 66, Запоріжжя, Запорізький р-н., 69011, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Мальцева Катерина Сергіївна

2. Kateryna Maltseva

Кваліфікація: к. філос. н., доц., 09.00.04

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Національний університет "Кієво-Могилянська академія"

Код за ЄДРПОУ: 16459396

Місцезнаходження: вул. Г. Сковороди, буд. 2, Київ, 04070, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Мажак Ірина Михайлівна

2. Iryna Mazhak

Кваліфікація: к. соц. н., доцент, 22.00.04

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-0190-0126

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Національний університет "Кієво-Могилянська академія"

Код за ЄДРПОУ: 16459396

Місцезнаходження: вул. Г. Сковороди, буд. 2, Київ, 04070, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VIII. Заключні відомості

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
голови ради**

Шевченко Марина Вікторівна

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
головуючого на засіданні**

Шевченко Марина Вікторівна

**Відповідальний за підготовку
облікових документів**

Басенко Олена Едуардівна

Реєстратор

УкрІНТЕІ

**Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є
відповідальним за реєстрацію наукової
діяльності**

Юрченко Тетяна Анатоліївна